

به نام خدا

تشویق دانش آموزان به پژوهشگری و مطالعه

مولفان :

ناهیده لایموت

مهدی قاسمی

علی شریفی قدیم

علی کریمی

حوری ملتجی

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۳)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: لایموت، ناهیده، ۱۳۴۱
عنوان و نام پدیدآور: تشویق دانش آموزان به پژوهشگری و مطالعه / مولفان ناهیده لایموت، مهدی قاسمی، علی شریفی قدیم، علی کریمی، حوری ملتجی.
مشخصات نشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری: ۱۰۶ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۰۸-۱۸۶-۵
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: دانش آموزان - پژوهشگری و مطالعه
شناسه افزوده: قاسمی، مهدی، ۱۳۷۷
شناسه افزوده: شریفی قدیم، علی، ۱۳۷۸
شناسه افزوده: کریمی، علی، ۱۳۶۶
شناسه افزوده: ملتجی، حوری، ۱۳۶۸
رده بندی کنگره: PN۲۱۵۰
رده بندی دیویی: ۸۰۹/۲۱۰
شماره کتابشناسی ملی: ۹۴۹۳۸۶۰
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: تشویق دانش آموزان به پژوهشگری و مطالعه
مولفان: ناهیده لایموت - مهدی قاسمی - علی شریفی قدیم - علی کریمی - حوری ملتجی
ناشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)
صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۳
چاپ: زیر جلد
قیمت: ۱۰۶۰۰۰ تومان
فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان:
<https://chaponashr.ir/ketabresan>
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۰۸-۱۸۶-۵
تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir

فهرست

۷	پیشگفتار
۹	فصل اول: نگرش جامعه به کتابخوانی
۹	مقدمه
۱۱	اهمیت مطالعه
۱۳	فصل دوم: گسترش فرهنگ مطالعه
۱۳	مقدمه
۱۴	تاریخچه شروع کتاب‌نویسی برای کودکان در ایران
۱۶	اشاره به مسئله کتاب و کتابخانه در دیگر کشورهای جهان
۱۸	ادبیات کودکان و اهداف آن
۲۰	اهمیت مطالعه در کودکی
۲۱	اهداف مطالعه
۲۲	عوامل مؤثر در مطالعه
۲۳	انگیزه‌های مطالعه
۲۳	روشهای مطالعه
۲۹	تأثیرات مطالعه
۳۰	ارتباط مطالعه و خواندن با دروس دیگر
۳۱	ویژگی و معیارهای اساسی کتاب کودک
۳۳	نکاتی در مورد چگونگی علاقمند کردن کودکان به کتابخوانی
۳۷	فصل سوم راه‌های ایجاد عادت به مطالعه در کودکان
۴۰	رغبت‌های مطالعه در کودکان و نوجوانان چیست؟

- ۴۳.....کتابخانه‌ای برای کودکان فراهم کنیم.....
- ۴۴.....همکاری خانه و مدرسه.....
- ۴۵.....نقش مطالعه در توسعه فرهنگی.....
- ۴۷.....**فصل چهارم: خلاصه و نتیجه گیری**.....
- ۴۷.....اهمیت و قلمرو مطالعات تاریخ آموزش و پرورش.....
- ۴۹.....علمی کاربردی آموزشی.....
- ۴۹.....نقش پژوهش در آموزش.....
- ۴۹.....نقش معلمان در امر پژوهش.....
- ۵۱.....ضرورت به کارگیری فن آوری اطلاعات در آموزش.....
- ۵۲.....اینترنت و استفاده آموزشی.....
- ۵۳.....ضرورت تحول در فعالیت آموزشی.....
- ۵۴.....اهداف آموزشی در پژوهش و تحقیق.....
- ۵۴.....دیدگاه جدید.....
- ۵۵.....پرسشگری چیست؟.....
- ۵۶.....ضرورت پرسشگری.....
- ۵۷.....اهمیت پرسشگری در قرآن کریم.....
- ۵۹.....تشویق و ترغیب قرآن به پرسشگری.....
- ۵۹.....پرسشگری در احادیث و روایات.....
- ۶۱.....آیا سؤال می تواند راهنما و چراغ اندیشه باشد؟.....
- ۶۱.....انواع سه گانه پرسشگری.....
- ۶۲.....ضرورت پرسشگری اخلاق محور در فرایند تعلیم و تربیت.....
- ۶۳.....جایگاه اخلاق پرسشگری در اسناد بالادستی نظام تعلیم و تربیت کشور.....

- الگوی هدف‌گذاری در نظام تعلیم و تربیت رسمی کشور..... ۶۳
- مهارت پرسشگری چیست؟..... ۶۴
- اهمیت پرورش مهارت پرسشگری در کودکان..... ۶۵
- روش‌های پرورش مهارت پرسشگری در کودکان و نوجوانان..... ۶۷
- در کودکان احساس ایمنی و امنیت ایجاد کنید..... ۶۷
- لذتبخش و هیجان‌انگیز ساختن پرسشگری..... ۶۸
- استفاده از بازی‌ها..... ۶۸
- تحسین پرسشگری..... ۶۸
- پرسشگری و آفرینشگری در دوره‌های مدرسه ایرانی هنر و خلاقیت..... ۶۸
- شغل پرسشگری..... ۶۸
- چرا پرسش می‌کنیم؟..... ۶۹
- فواید پرسش..... ۷۰
- برنامه‌ریزی برای بهبود مهارت پرسشگری..... ۷۰
- انواع تکنیک‌های پرسشگری..... ۷۱
- معایب..... ۸۰
- اهمیت و ضرورت پرسشگری و خلاقیت در آینده..... ۸۴
- علل و عوامل مشکل پرسشگر نبودن دانش‌آموزان..... ۸۴
- راهکارهایی جهت ایجاد «روحیه‌ی پرسشگری» در دانش‌آموزان..... ۸۶
- برخی اشتباهات رایج در پرسشگری از سوی معلمان..... ۸۸
- تعریف ابراز وجود..... ۹۱
- نقش روش تدریس در افزایش روحیه پرسش‌گری..... ۹۲
- روش پرسش و پاسخ..... ۹۳

- ۹۴.....روش بارش مغزی.....
- ۹۵.....دستاوردهای معنوی خلاقیت و پرسشگری.....
- ۹۵.....دستاوردهای مادی پرسشگری و خلاقیت.....
- ۹۶.....پرسشگری چگونه به یادگیری دانش آموزان کمک می کند؟.....
- ۹۹.....شیوه های پرسش خلاق.....
- ۹۹.....راهکارهایی برای کشف استعدادها و خلاقیت در دانش آموزان.....
- ۱۰۱.....شکوفایی استعدادهای دانش آموزان توسط معلم.....
- ۱۰۱.....برخی اشتباهات رایج در پرسشگری از سوی معلمان.....
- ۱۰۵.....منابع و مآخذ.....

پیشگفتار

متأسفانه امروزه دانش‌آموزان به مطالعات جانبی به علل گوناگون رغبت و علاقه چندانی نشان نمی‌دهند و شمار قابل توجهی از اولیاء و معلمان نیز با غفلت و عدم آشنایی از اهمیت و نقش اینگونه مطالعات، دانش‌آموزان را در این جهت تشویق و راهنمایی نمی‌کنند گاهی بر این باورند که این مطالعات باعث اتلاف وقت و موجب افت تحصیلی می‌گردد در صورتی که کتاب بهترین دوست انسان و موجب باروری اندیشه و غذای روح بشر است بنابراین کودکان و نوجوانان به کتابهایی نیاز دارند که جذاب و عمیق و شیرین بوده و با تجربه‌های آنان و نیز نیازها و علایق و تواناییهای آنها هماهنگ باشد و همچنین وسیله‌ای باشد برای کنجکاوی‌های خودانگیخته و آرمانهای بلندپروازانه آنها، خوراکی باشد برای تخیل سرشار و سیال آنان و بر وسعت تجربه‌های آنان بیافزاید به آنها لذت خواندن و عمیق شدن را ارزانی دارد و سرانجام لذت را به علاقه و علاقه را به عادت مبدل سازد.

در جوامع مترقی دنیا که اهمیت مطالعه و خواندن مطالب به علت پیشرفت علم و تکنولوژی بر مردم آشکار شده است بهبود وضع مطالعه و افزایش سرعت خواندن و درک مطالب یکی از اقدامات مهم آموزشی به حساب می‌آید در این جوامع روشهای درست مطالعه در ضمن آموزش دروس مختلف آموزشگاهها به یادگیرندگان آموزش داده می‌شود متأسفانه در کشور ما هنوز هیچ اقدامی در این زمینه صورت نگرفته است بنابراین اهمیت تحقیق با توجه به موارد بالا و اهداف، به خوبی آشکار است و نیازی به توضیح بیشتر ندارد.

فصل اول:

نگرش جامعه به کتابخوانی

مقدمه

در دو قرن اخیر که سرعت پیشرفت بشر به واسطهٔ پیدایش ابزار جدید ارتباط جمعی از قبیل روزنامه، مجلات، رادیو و تلویزیون و... و دگرگونی عمیق و شیوهٔ چاپ و نشر کتب بیشتر گردیده و آموزش به نوعی عمومیت تامی یافته است نقش کتاب و کتابخوانی اهمیت و درخشش ویژه داشته است و توجه این موضوع نظر علمای تعلیم و تربیت را به خود جلب نموده تا جایی که رشتهٔ تخصصی روشهای مطالعه عنوان یکی از شاخه‌های آموزش گردیده است و عده‌ای از علمای تربیتی به تحقیق و بررسی آن مشغول شدند و نتایج پژوهشهای اکثر ایشان به صورت مختلف چاپ و نشر شده است آنچه را که اکثر محققین بر آن معتقدند این است که در جهان متغیر عصر حاضر که هر روز در زمینه‌های علمی - سیاسی - اقتصادی - هنری دگرگونی تازه‌ای رخ می‌دهد کتاب و مطالعه دیگر کار افراد ویژه نیست بلکه هر شخصی در هر موقعیت و در هر مقام و شغلی نیازمند به مطالعه و خواندن مستمر است و باید بطور مرتب مقداری از وقت روزانهٔ خود را به خواندن مطالب کتب و روزنامه‌ها و مجلات اختصاص دهد شک نیست که اگر دانش‌آموزان به روزنامه‌خوانی و مطالعهٔ کتب خود گیرند و هر روز که از عمرشان می‌گذرد مقداری بر سطح آگاهی‌شان افزوده گردد می‌توانند به عنوان افرادی آگاه و بصیر جامعه خود را به سوی پیشرفت و ترقی سوق دهند.

کتابخوانی انسان را در تعیین سرنوشت خود و جامعه خویش شریک می‌کند حس همنوع‌دوستی و خیرخواهی را برمی‌انگیزد، قوه ابتکار و خلاقیت، روحیه آزادی‌خواهی و بزرگ‌منشی را تقویت می‌کند. خواندن و مطالعه در نزد انسان یک توانایی اکتسابی است که هر چه فرد در آن بیشتر تمرین کند تبخّر بیشتری کسب می‌نماید تمام کسانی که با سرعت و علاقه به خواندن می‌پردازند سالها تجربه مطالعه و کتابخوانی از همان دوران کودکی داشته‌اند بنابراین هر چه انسان بیشتر مطالعه کند و با کتاب و سایر مطالب خواندنی بیشتر سر و کار داشته باشد بر فنون و روشهای درست و تسریع مطالعه تسلط بیشتری پیدا می‌کند و بهتر می‌آموزد که چگونه بر مشکلات سریع‌خوانی غلبه کند همچنین ایجاد علاقمندی و عادت به مطالعه بایستی قسمتی از برنامه مؤسسات آموزشی، کودکانها، مدارس ابتدائی و متوسطه باشد و در هر سنی مطابق با امکانات و احتیاجات همان سن کار مداوم و مطابق با برنامه معین انجام گیرد.

علاقه به مطالعه کتاب که ریشه در حس کنجکاوی انسان دارد امری فطری و هماهنگ با انگیزه‌های درونی افراد است و کم و بیش در تمام کودکان وجود دارد کودکان در صورتی که در خانواده‌ای با هر موقعیت فرهنگی و اجتماعی و اقتصادی باشند حداقل به تماشای تصویر کتاب علاقه دارند اگر چه این امر می‌تواند سرآغاز علاقه به مطالعه کتاب در بزرگسالی شود اما به مرور زمان با توجه به موقعیت خانواده این علاقه در دو جهت مختلف شکل می‌گیرد در عده‌ای نگرش مثبت به کتاب رشد کرده و علاقه آنها روز به روز بیشتر می‌شود تا آنجا که طبق برنامه منظم و دقیق مطالعه کتاب را در برنامه روزانه خود جای می‌دهند و در عده‌ای نگرش منفی ایجاد می‌گردد و آنچنان از کتاب گریزان می‌شوند که کتابهای درسی را نیز برای کسب حداقل نمره قبولی مطالعه می‌کنند و با کتابهای دیگر هیچ رابطه دوستی و نزدیکی ندارند از دلایل عدم استفاده از مطالعه را می‌توان گفت در کشور ما هنوز هیچ اقدام جدی در این زمینه صورت نگرفته است دلیل اصلی این بی‌توجهی

را می‌توان در این دید که مطالعه هنوز در ایران یک موضوع جدی تلقی نشده و نیاز به مطالعه هنوز برای مردم یک نیاز واقعی به حساب نمی‌آید.

نظر به اینکه گرایش و انگیزه به مطالعه در خانواده و از دوران کودکی شکل می‌گیرد قطعاً برای یافتن علت اصلی ابتدا باید سراغ خانواده و سپس به دنبال عوامل دیگر رفت که به نوبه خود دارای اهمیت ویژه‌ای هستند به همین دلیل به عنوان یک معلم که می‌تواند در تشویق دانش‌آموزان به مطالعه مؤثر باشد تحقیقی را در زمینه تأثیر مطالعات غیر درسی در کمک به تحصیلی دانش‌آموزان دوره ابتدائی، موضوع پژوهش قرار داده تا قدم کوچکی در راه تعالی بخشیدن فرهنگ مطالعه در میان آینده‌سازان کشور برداشته شود.

اهمیت مطالعه

انسان از زمانی که خط را اختراع کرد تا امروز که صفحه کامپیوتر منعکس کننده افکار و امیال و جولانگاه فکر بشر است هیچگاه از کتاب و کتابخانه بی‌نیاز نبوده است در دنیای معاصر که بوسیله وسایل ارتباطی مثل دهکده‌ای کوچک و محدود شده است و چهار گوشه آن هر لحظه روشن‌تر و واضح‌تر و قابل رویت می‌شود هنوز کتاب و مطالعه جایگاه رفیع فرهنگی خود را حفظ کرده و به عنوان سرآمدترین و بهترین وسیله انتقال پیام و اطلاعات محسوب می‌شود.

درباره اهمیت مطالعه و نقشی که در سازندگی فرد و اجتماع و سرنوشت بشری دارد و اینکه مطالعه می‌تواند چه نقش عظیمی در تعلیم و تربیت ایفا کند صحبت فراوان شده است و امروزه کمتر کسی را می‌توان یافت که با کتاب سر و کار نداشته باشد و به این نکته مهم واقف نباشد شکی نیست که علاقمندی به مطالعه خصلتی است که باید در افراد بوجود آید و مدام تقویت شود تا زمانی که فرد خود بتواند این کار را ادامه دهد عادت به مطالعه اکتسابی است و باید از همان دوران کودکی در شخص تقویت گردد.

با توجه به اینکه یکی از وظایف آموزش و پرورش ایجاد عادت به مطالعه مستمر در دانش آموزان است و از طرفی نقشی که مطالعه مدام در شکل‌گیری شخصیت انسان دارد به اهمیت نقش والدین و مدرسه و جامعه در این امر مهم پی می‌بریم هدف آموزش و پرورش به معنای واقعی گذشته از تعلیم و تدریس، جستجو و کنکاش در روح دانش آموزان برای درک ذوق و استعدادهاى نهفته آنان و رهبری این استعدادها به سوی کمال است. در عصری که ما در آن زندگی می‌کنیم هدف آموزش و پرورش در آموزشگاهها به پایان رساندن برنامه درسی سالانه نیست امروز دیگر نمی‌توان دانش آموزان را محکوم و محدود به خواندن چند کتاب درسی کرد ذهن کنجکاو و جستجوگر آنان پاسخ پرسشهای بی‌شماری را که پیشرفت حیرت‌انگیز دانش و اکتشافات بی‌شمار امروز برای او بوجود آورده است، طلب می‌کند و برآوردن این نیازها دسترسی به منابع و خدمات کتاب و کتابخانه می‌باشد.

فصل دوم:

گسترش فرهنگ مطالعه

مقدمه

گسترش علم و دانش و پیدایش رشته‌های علمی جدید در هر مقطعی از زمان مه پشت سر گذاشته می‌شود موجب توسعه اندیشه انسان و نشر دست‌آوردها و اندیشه‌های او در پهنه جهان است و کتاب در این میان کماکان نقش ویژه‌ای دارد. کتاب چه در زمینه شعر و قصه و چه مضامین آموزشی - علمی می‌تواند نقش مؤثری در رشد و تربیت صحیح کودکان بازی کند. محمود حکیمی نویسنده کتاب نوجوانان درباره کتاب این چنین می‌نویسد کتاب خوب می‌تواند در کودک و نوجوان شوق و پرس‌جو و کنجکاوی فراهم کند و او را به جهان انسان بودن یعنی دنیای دانستن و آزاد زیستن رهبری کند، انسان آگاه و آزاد، ستم‌پذیر و بنده آدمیان نیست هر چه می‌شوند و می‌خوانند کورکورانه نمی‌پذیرد، مغزش را به کار می‌گیرد، پیش از آنکه سخنی را بپذیرد اندیشه می‌کند، کتاب ابزار انتقال فرهنگ و تمدن و دانش بشری است همچنین عامل محرک انسانها می‌باشد. کتاب سازنده و توسعه دهنده فرهنگ نخبگان است ادیانی که تا امروز دوام آورده‌اند صاحب کتاب بوده‌اند و جامعه‌ای که به کتاب اهمیت و اعتبار می‌دهد و در نشر و توسعه و توزیع آن سرمایه‌گذاری می‌کند جامعه‌ای که به پژوهش و تحقیق بها می‌دهد، آن جامعه فرهنگی پویا سازنده دارد کتاب یکی از پایه‌های چهارگانه آموزش پرورش است سه پایه دیگر آموزگار، برنامه و روش می‌باشد، بدون داشتن کتاب، آموزش و پرورش ناقص است و کتاب

با معلم همکاری بسیار صمیمانه‌ای می‌نماید او را در آموزش مطالب یاری می‌دهد، لازمه لذت بردن از هر کاری مهارت داشتن در آن کار است مطالعه کتاب نیز بدین نحو می‌باشد اگر شخصی به امر مطالعه عادت و مهارت کافی نداشته باشد به هر بهانه‌ای از انجام آن خودداری خواهد کرد. علاقه و استعداد تنها عوامل مؤثر در این امر نیستند بلکه فرصتهای زمانی هم اهمیت بسیار دارد، زیرا عادت در طول یک دوره شکل می‌گیرند و ممکن است که روزها، ماهها و یا سالها طول بکشد.

تاریخچه شروع کتاب‌نویسی برای کودکان در ایران

دقیقاً نمی‌توان بیان داشت ایرانیان از چه زمانی نوشتن کتاب و یا بررسی در مورد کتابخوانی یا قصه‌خوانی برای کودکان را بصورت مدون شروع کرده‌اند ولی این امر مسلم و غیر قابل انکار است که در زمانهای قدیم کتاب و جزواتی مخصوص کودکان و به زبان آنها بصورت پراکنده نوشته شده ولی در آنها زبان کودک، محتویات ذهنی، سن و سال، محیط، احساسات، عواطف و میزان فهم آنها رعایت نشده است. از آثار قابل اهمیتی که کم و بیش همه آن را می‌شناسند داستان موش و گربه بصورت شعر از «عبید زاکانی» است ولی دقیقاً نمی‌توان اظهار کرد که این اثر فقط برای کودکان نوشته شده و مستندی بر این باشد که کودکان ایرانی از زمان «عبید زاکانی» کتاب مخصوص به خود داشته‌اند ولی می‌توان اظهار داشت که کتاب مدون و ساده‌ای نوشته شده که می‌تواند مورد استفاده کودکان هم قرار بگیرد.

تا پیش از پیدایش شهرهای بزرگ و صنعت چاپ، تاریخ تمدن بشری حکایت از وجود کتابخانه‌های گوناگونی دارد که سابقه آنها به اختراع خط و کلام مکتوب باز می‌گردد. این کتابخانه‌ها بیشتر وظیفه نگهداری و حفظ آثار مکتوب را به عهده داشتند و فقط لایه نازکی از اقشار جامعه آن روزگار می‌توانستند از گنجینه‌های پر ارزش آنها بهره گیرند در ایران

قبل از اسلام بر اساس کاوشهای باستان شناسی حداقل ۶ کتابخانه بزرگ وجود داشته است و در دوران تمدن اسلامی نیز با اهمیتی که اسلام برای کتاب و کتابخوانی قائل شده است، اسناد تاریخی خبر از صدها کتابخانه کوچک و بزرگ در سراسر ممالک اسلامی و از جمله ایران دارد صنعت چاپ کتاب را در اختیار همگان نهاد و ورود اولین ماشین‌های چاپ به ایران نیز به تعداد کتابخوانان و کتابخانه‌ها افزوده شد.

در سال ۱۳۲۷ عباس میرزا ولیعهد و حاکم تبریز صنعت چاپ را در ایران راه اندازی کرد عباس میرزا به یاری ایرانیانی که صنعت چاپ را فرا گرفته بودند، مرکز چاپی به نام «باسمه خانه» در تبریز تأسیس و دو کتاب «فتح‌نامه» و «مآثر سلطانیه» را به چاپ رساند اولین چاپخانه تهران در سال ۱۳۲۹ هجری تأسیس و کار خور را با چاپ کتاب «محرق القلوب» آغاز کرد با تأسیس چاپخانه در ایران امکان مطالعه کتاب برای باسوادان جامعه فراهم شد از آن زمان به بعد بر تعداد باسوادان جامعه نیز افزوده شد و نیاز به مطالعه کتاب در دم افزایش یافت و به تدریج بر تعداد کتابخانه نیز افزوده شد اما تا زمان تأسیس «کتابخانه ملی» اوایل حکومت رضاشاه گزارش از وجود و فعالیت کتابخانه‌های عمومی به مفهوم جدید آن در دست نیست، کتابخانه مجلس که همزمان با مجلس اول تأسیس شده بود تا حدودی وظیفه یک کتابخانه عمومی را انجام می‌داد کتابخانه سلطنتی در سال ۱۳۰۴ تأسیس شد و علاوه بر کتابخانه ملی، مجلس و سلطنتی از کتابخانه‌های مهم آن روزگار می‌توان به کتابخانه ملک، کتابخانه حاج سید نصرالله تقوی، کتابخانه نصرت‌الدوله، کتابخانه میرزا محمدعلی و تربیت اشاره کرد.

اولین کتابخانه عمومی در ایران رد سال ۱۳۰۵ به همت شهرداری تهران «بلدیۀ آن روزگار» تأسیس شد در این سال «کریم بوذر جمهری» کفیل بلدیۀ تهران با تأسیس بلدیۀ